

A közzététel időpontja: 2021. július 16.
Az alkalmazás kezdő dátuma: 2022. január 1.

ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK

RÉSZLETES ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNY

Az alább részletezett tantárgyi követelmények elsajátítását a vizsgázónak a saját tapasztalatait tartalmazó projektmunka keretében, illetve annak szóbeli megvédésében, továbbá a tételes szóbeli vizsgafeleletében kell igazolnia. A vizsgázónak ezeken kívül a vizsga során számot kell adnia azokról az általános kompetenciákról is, amelyeknek a fejlesztése a tantárgy tanulása során elengedhetetlen; ilyenek az információszerzés és feldolgozás, a kommunikációs és digitális, valamint a gondolkodás kompetenciái, de – a projekttema vagy a tétel témakörétől függően – ide tartoznak a társas kapcsolati, a kreatív alkotás, önkifejezés, a munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák is.

A) KOMPETENCIÁK

1. A család mint a társadalom alapvető intézménye

A vizsgázó

- értelmezni tudja a családi szocializáció mint az ember életútját befolyásoló tényező jelentőségét,
- felismeri, elemzi és értékeli a családtagoknak a szocializáció folyamatában betöltött szerepét,
- képes megtervezni egy család költségvetését,
- felismeri a gyermekvállalás személyes és demográfiai jelentőségét.

2. Az aktív társadalmi cselekvés és felelős állampolgári magatartás

A vizsgázó

- ismeri a demokratikus jogállam felépítését, intézményeit és működését,
- képes felismerni az alapvető emberi jogok és ezen belül a gyermekjogok egyetemes és társadalmi jelentőségét,
- megérti a társadalmi normák és az egyéni cselekedetek, akaratok, célok egyeztetésének, összehangolásának követelményeit,
- képes konkrét helyzeteket elemezni és értékelni a jogok és a társadalmi felelősségvállalás szempontjából,
- ismeri és tudja értelmezni az igazságosság, az esélyegyenlőség biztosításának jelentőségét és követelményeit,
- felismeri a közteherviselés nemzetgazdasági, társadalmi és morális jelentőségét,
- felismeri a véleménynyilvánítás, érvelés, a párbeszéd és a vita társadalmi hasznosságát,
- társadalmi kérdésekben érveken alapuló véleményt fogalmaz meg, nyitott mások érveinek mérlegelésére.

3. A lokálpatriotizmus és a nemzeti identitás, a honvédelem

A vizsgázó

- érti a nemzeti érzület sajátosságait és a hazafiság fontosságát, azonosítja lehetséges megnyilvánulási formáit,
- véleményt alkot a nemzetállamok és a globalizáció összefüggéseiről,
- felismeri a világ magyarsága, mint nemzeti közösség összetartozásának jelentőségét;
- érti és felismeri a honvédelem, mint nemzeti ügy jelentőségét,
- felismeri és értékeli a helyi, regionális és országos közgyűjtemények nemzeti kulturális örökség megőrzésében betöltött szerepét.

4. Mindennapi ügyintézés

A vizsgázó

- azonosítja a mindennapi ügyintézés dokumentumait és alapintézményeit,
- jártas a jog területének mindennapi életben való alkalmazásában,
- képes elintézni mindennapi ügyeit a valós és a virtuális térben (ügyfélkapu).

5. A fenntarthatóság és a pénzügyi tudatosság

A vizsgázó

- ismeri a megalapozott, körültekintő hitelfelvétel szempontjait, illetve feltételeit,
- mérlegelni tudja a pénzügyi döntések, tranzakciók előnyeit és kockázatait,
- azonosítja az állam gazdasági szerepvállalásának színtereit,
- tudatos fogyasztóként viselkedik, érvényesíti a fogyasztóvédelmi szempontokat,
- életmódjában figyelmet fordít a környezeti terhelés csökkentésére.

6. A munkavállalás és vállalkozás

A vizsgázó

- azonosítja és mérlegelni tudja a vállalkozás indítását befolyásoló tényezőket,
- tájékozott a munkavállalással kapcsolatos szabályokban, konkrét esetekben azonosítani tudja azokat,
- képes felelősséget vállalni saját munkájáért.

B) TÉMAKÖRÖK

Témakör	Témák középszint
1. A család, a családi szocializáció	A család fogalma és funkciói. Családi szerepek. A házasság intézménye, hagyományos családmódel, a család társadalmi funkciói. Párkapcsolatok, családtervezés, gyermekvállalás kérdése.
2. A család gazdálkodása és pénzügyei	A háztartás bevételei. A háztartás kiadásai: fogyasztás, beruházás. Megtakarítás a háztartásban – megtakarítás formái. A hitelfelvétel módozatai, feltételei és kockázatai.
3. Szabadság és felelősség; jogok és kötelezettségek, a társadalmi felelősségvállalás	Az alapvető emberi jogok, állampolgári jogok és kötelességek. Egyéni és közösségi jogok. Az állampolgárság fogalma. Állampolgárság létrejötte. Az Alaptörvény legfontosabb részei. Az országgyűlési, önkormányzati és európai parlamenti választások, a népszavazás intézménye. A civil társadalom szervezetei.
4. Nemzet, nemzettudat; lokálpatriotizmus, hazafiság, honvédelem	A nemzettudat alkotóelemei és a hazafiság lehetséges megnyilvánulási formái. Az anyaország feladatai a határon kívül élő magyarság identitásának megőrzésében. A nemzetállamok szerepe a globális világban és az Európai Unióban. Magyarország és az Európai Unió kapcsolatrendszere. A globalizáció hatása a nemzeti kultúrákra. A magyar honvédség szerepe, feladatai. Biztonságpolitikai kihívások a 21. században.
5. A magyar állam intézményei	A köztársasági elnök szerepe. A törvényhozói hatalom rendszere. A törvényalkotás folyamata és a jogszabályi szintek. Politikai pártok. A végrehajtó hatalom rendszere (országos és helyi szint). A nagy ellátórendszerek. Az önkormányzatiság fogalma.

Témakör	Témák középszint
	<p>A helyi önkormányzatok szervezete és működése. A közigazgatás rendszere. Az igazságszolgáltatás rendszere, felépítése, szereplői. Jogi alapismeretek: jogsérelem, jogorvoslat. Az ellenőrző intézmények (AB, ÁSZ). A rendőrség feladatai és jogai.</p>
6. Az állam gazdasági szerepvállalása	<p>Államháztartás, központi költségvetés és a fiskális politika. Az állam piaci és nem piaci feladatai. Az újraelosztási rendszerek. Az államadósság kialakulása és finanszírozása. A fő makrogazdasági mutatók. A gazdasági növekedés, stagnálás, foglalkoztatottság, munkanélküliség, infláció. Adók és járulékok. Az állam gazdasági szerepének liberális, baloldali és konzervatív értelmezése.</p>
7. A mindennapi ügyintézés területei és megszervezése	<p>Állampolgári dokumentumok: személyi igazolvány, lakcímkártya, diákigazolvány, útlevél, adóazonosító, TAJ kártya, jogosítvány. A hivatali ügyintézés lehetőségei. Szerződések típusai. Motivációs levél, önéletrajz, állásinterjú.</p>
8. Fogyasztóvédelem, környezet- és természetvédelem	<p>A fogyasztóvédelem fogalma és lehetséges területei. Demográfiai folyamatok hazánkban és a nagyvilágban. A technikai civilizáció és a gazdasági növekedés hatása a természeti környezetre.</p>
9. Bankrendszer, hitelfelvétel	<p>A nemzetközi és a hazai bankrendszer. Pénzügyi tranzakciók. Hitel (kamat, futamidő, fedezet, saját erő, THM). Az MNB működése, feladatai és a monetáris politika.</p>
10. Vállalkozás és vállalat	<p>A gazdaság alapintézményei, törvényszerűségei és gazdasági szereplői. A tulajdonformák. Vállalkozási formák, cégtípusok. Az üzleti terv.</p>

C) VIZSGALEÍRÁS

A vizsgán használható segédeszközök

	Középszint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
A vizsgázó biztosítja	NINCS	NINCS
A vizsgaszervező intézmény biztosítja	NINCS	középiskolai földrajz-, illetve történelmi atlaszok* számítógép, projektor a projektmunka bemutatásához

*középiskolai történelmi atlasz: az állami tankönyvfejlesztésért és kiadásért felelős szerv által kiadott, kronológiai adattáblázatot nem tartalmazó középiskolai történelmi atlasz

Közzé kell tenni

	Középszint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
Anyag	vizsgaidőszakonként három projekttema	NINCS
Határidő	május-júniusi vizsgaidőszakra: előző év december 1. október-novemberi vizsgaidőszakra: adott év május 1.	NINCS
Felelős	A vizsgaanyagok elkészítéséért felelős intézmény	

KÖZÉPSZINTŰ VIZSGA

A vizsga részei

Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	
(projekt)	15 perc	
egy téma önálló, évközi feldolgozása	10 perc	5 perc
	Tételkifejtés	Projektvédelem

	50 pont	20 pont
80 pont	70 pont	

Írásbeli vizsga

Általános szabályok

A projektmunka témáját a vizsgázó a központilag meghatározott három témakör valamelyikéből választhatja.

A projekttemákat a tavaszi vizsgaidőszakra vonatkozóan előző év december 1-jéig, míg az őszi vizsgaidőszakra vonatkozóan az adott év május 1-jéig kell nyilvánosságra hozni.

A vizsgázót projektmunkájának elkészítésében konzulens segíti. Az a vizsgázó, aki érettségi bizonyítvánnyal rendelkezik, vagy nincs tanulói jogviszonyban, saját maga gondoskodik konzulensről, a tanulói jogviszonyban lévő és érettségi bizonyítvánnyal nem rendelkező vizsgázó konzulense automatikusan a tanuló (a vizsgaszervező középiskola) szaktanára.

Az elkészült munkát a vizsgázónak legkésőbb az írásbeli vizsgaidőszak kezdetéig kell beadnia a vizsgát szervező intézményben, és azt a továbbiakban írásbeli vizsgadolgozatként kell kezelni.

A projektmunka leadásakor a vizsgázónak mellékelnie kell a munkanaplót. Ebben röviden le kell írnia a feladatválasztással kapcsolatos motivációkat, a munkája során felmerült problémákat, kérdéseket, tapasztalatokat, a projektmunka készítése során alkalmazott módszereket, a döntési helyzeteket, az esetleges akadályokat és ezek megoldását, a feladatmegoldás során tapasztalt személyes élményeket.

A projektkészítés közben készült jegyzeteket, vázlatokat, nyersvázlatot, meghívókat, fényképeket és bármilyen más a vizsgázó által kiválasztott dokumentációt a vizsgázó portfólióba rendezi. A portfólió az elkészült projektmunka mellékletét képezi.

A konzulens feladata, hogy az önálló témaválasztás után legalább 3 konzultáció alkalmával irányítsa a vizsgázót a feladat elkészítésében, a munkafolyamatról készült munkanaplót ellenőrizze, végül pedig a munka folyamatát a megadott szempontok szerint értékeli. Amennyiben a konzulens és a javító tanár nem azonos, akkor a konzulens a projektkészítés folyamatát a megadott szempontok szerint szövegesen értékeli. A konzulensnek az elkészült projektmunkát és a munkanaplót aláírásával és dátummal kell ellátnia.

Az írásbeli vizsga (projekt) alapelvei és kritériumai

A projekt általában valamilyen konkrét jelenség, folyamat, eseménysor bemutatásához, elemzéséhez, illetve lebonyolításához kapcsolódik. Egy projektfeladat felöllelhet több, a vizsgakövetelményekben megfogalmazott témakört is. A választott téma kidolgozásakor a konkrétumok mellett általánosabb összefüggéseket is tartalmazó, azokra kitekintő megközelítést kell alkalmazni.

A projektmunka jellemzői

A projektmunka elkészítése önálló kutatási vagy szervezői tevékenység. A vizsgázó – a konzultációkat felhasználva – önállóan választja ki a témáját, önállóan készíti el a dolgozatát, folytatja kutatási vagy szervezői tevékenységét.

A projektkészítés lehetséges típusai

A projektek megvalósulását a vizsgázó különböző módokon oldhatja meg.

- a) Írásos dolgozat típusú projekt;
- b) Filmes/videó típusú projekt;
- c) Szervezésen alapuló projekt.

Írásos dolgozat típusú projekten értjük a hagyományos házi dolgozatot, esszét, esettanulmányt, dokumentumelemzést, az írásos formában beadott interjút, kérdőíves felmérés elemzését, értékelést, publicisztikai típusú riportot, iskolaújságban megjelenő cikksorozatot.

Az írásos vizsgamunka terjedelme akkor tekinthető megfelelőnek és a vizsgálóhoz méltónak, ha terjedelme mellékletek nélkül, 12-es betűmérettel, másfeles sortávolsággal 10–12 oldal.

Filmes/videó típusú projekten értünk olyan audiovizuális produktumot, az iskolai rádió vagy televízió részére készített riport- vagy műsorsorozatot, filmet, egyéb audiovizuális interjút, riportot, amely az előzetesen nyilvánosságra hozott témának megfelel.

A projekt terjedelme akkor felel meg a vizsga elvárásainak, ha az iskolarádió, illetve televízió részére készített műsor legalább 3–5 perc terjedelmű, a műsorsorozat 3–5 részből áll, a film legalább 5–20 percnyi. A projekt elbírálásának feltétele egy 1–3 oldalas kísérő szöveg mellékelése.

Szervezésen alapuló projekten egy közéleti diákrendezvény megszervezését (pl. vitasorozat), az iskolán kívüli közéleti akció szakmai előkészítését, szervezését (pl. környezetvédelmi akció, börtönlátogatás), lebonyolítását és utólagos értékelését kell érteni.

A vizsgázó által a szervezésre, lebonyolításra fordított idő akkor felel meg a vizsga elvárásainak, ha a dokumentumokból bebizonyosodik, hogy az eléri a 30–35 órát. A projekt elbírálásának itt is feltétele egy 3–5 oldalas kísérő szöveg mellékelése.

A projektmunka elkészítésének ajánlott menete

1. a téma kiválasztásához szükséges (esetleges) megbeszélés,
2. a téma kiválasztása után hipotézis vagy célkitűzés kialakítása,
3. bibliográfia készítése – a fontos irodalmak kiválasztása,
4. tervezet készítése a munka részeire, illetve a munka ütemezésére vonatkozóan,
5. részfejezet készítése,
6. a nyers változat elkészítése, leadása,
7. bírálat,
8. korrigálás,
9. végleges produktum leadása.

A projektmunka értékelése

Az elkészült projektmunka értékelése központilag készült javítási-értékelési útmutató alapján, az alábbiak figyelembevételével történik.

A vizsga értékelésének fontos szempontja, hogy a javító tanárnak (szaktanárnak) bírálnia kell egyrészt a projektkészítés folyamatát (30 pont), másrészt pedig az elkészült projekt tartalmát (50 pont) is.

Amennyiben a konzulens és a javító tanár nem azonos, akkor az elkészítés folyamatáért járó 30 pont megítélése a konzulens szöveges értékelése és a munkanapló figyelembevételével történik.

A projektkészítés folyamatának (30 pont) értékelési szempontjai:

Szempont	Legmagasabb pontszám
a vizsgázó önálló témafeldolgozása a projektkészítésben	2 pont
a konzultációkon részt vesz, felkészül: elemzéseket, értékeléseket, összegzéseket készít	4 pont
<ul style="list-style-type: none">– információk kezelése, problémafelismerés, problémamegoldás képessége,– munkanapló folyamatos vezetése,– portfólió bemutatása,– hipotézis vagy célkitűzés írásban való megfogalmazása, témaválasztás indoklása,– munka ütemezésére vonatkozó tervezet készítése,– konzultációkon megbeszélte határidők betartása,– nyersvázlat, illetve részfejezet elkészítése.	14 pont
<ul style="list-style-type: none">– nyelvi kultúra, kommunikáció, értő olvasás, szövegalkotás,– a konzulenssel és más érintett személyekkel való jó együttműködés,– a szakirodalom megértése, értő feldolgozása,– a munkanapló, a tervezet tartalma logikusan felépített, nem tartalmaz súlyos nyelvtani, nyelvhelyességi vagy helyesírási hibákat.	10 pont

Az egyes típusokba tartozó projektmunkák tartalmáért járó 50 pont megítélése az alábbiak szerint történik:

- a) Az írásos dolgozat tartalmi követelményének hibátlan teljesítésével maximum 50 pont adható.
- b) A filmes vagy videoprojekt tartalmának értékelésekor a mellékelt írásos mű (10 pont) és a kész vizsgamunka (40 pont) együtt számít.
- c) Szervezésen alapuló projekt tartalmának értékelésekor a mellékelt írásos művet (30 pont) és magát a rendezvényt (20 pont) szintén együtt kell értékelni.

Amennyiben a javító tanár, illetve a vizsgabizottság észreveszi, hogy az elkészült projektmunka más személy szellemi terméke, akkor az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet 25. § (3) bekezdése és 29. §-a alapján kell eljárni. A projektmunka megvédése (20 pont) a szóbeli vizsga egyik részeleme.

Szóbeli vizsga

Általános szabályok

A szóbeli vizsga két részből áll, tételkifejtésből és a projektmunka védéséből. A vizsga során a kifejtés sorrendjét a vizsgázó választja meg. A vizsgán használható segédeszközök a középiskolai földrajz-, illetve történelmi atlaszok. (Utóbbi az állami tankönyvfejlesztésért és kiadásért felelős szerv által kiadott, kronológiai adattáblázatot nem tartalmazó középiskolai történelmi atlaszt jelenti.)

A szóbeli vizsga tartalmi jellemzői

A tételkifejtés

A tételsor legalább 20, legfeljebb 24 tételből áll. A tételsort a részletes vizsgakövetelményekben megadott kompetenciák és témakörök figyelembevételével kell összeállítani úgy, hogy a tételsorban valamennyi témakör megjelenjen.

A tételkifejtés két feladatból áll: A) és B) feladat. Ezek közül az egyiknek gazdasági és pénzügyi ismeretekhez kell kapcsolódnia.

Az A) feladat dokumentum- vagy forráselemzést igénylő feladat, amely során a vizsgázó a mindennapi élet vagy a közélet konkrét vagy modellezett élethelyzeteit dolgozza fel megadott szempontok alapján. A feladatok forrása lehet bármilyen, a műveltségi területhez kapcsolódó tankönyv, példatár, művészeti alkotás, fotó, szöveggyűjtemény, statisztikai adat, napi hír, újságcikk, történelmi esemény, irodalmi alkotás, film, vagy település közösségi életének jelensége, eseménye. A feladat az eset rövid leírásán vagy a tétel kifejtését segítő dokumentumon, forráson kívül kérdéseket is tartalmaz, amelyek jelzik az elemzés főbb szempontjait és megkívánt irányát.

A B) feladat egy elméleti kérdés rövid kifejtése.

A projektmunka védése

A vizsgázó röviden bemutatja az általa készített projektet, majd válaszol a bizottság által feltett kérdésekre. A szóbeli védés alkalmával a portfólióban található anyagok bármelyikét a vizsgázó felhasználhatja szemléltetésre. A vizsgabizottság projektmunkához kapcsolódó kérdéseinek arra kell irányulnia, hogy a vizsgázó milyen következtetéseket tud levonni a témával kapcsolatban.

A szóbeli vizsgarész értékelése

A középszintű szóbeli érettségi összpontszáma 70 pont. A tételkifejtéssel 50 pont és a projektvédéssel 20 pont szerezhető.

A kihúzott tétel értékelése

A tételsor összeállításakor rögzíteni kell a tételek kifejtésének elvárt összetevőit a megadott szempontok szerint, és az ezekre adható, az 50 pont felosztásával kialakított maximális részpontoszámokat, amelyek alapján a feleletet értékelni kell.

A tételkifejtés értékelésének szempontjai

Tartalom: 45 pont

Előadásmód: 5 pont

A tartalom (45 pont) értékelésének szempontjai:

- a vizsgázó rendelkezik a tételkifejtéséhez szükséges elméleti tudással,
- a vizsgázó képes konkrét esetek, dokumentumok, források értelmezése során alkalmazni az elsajátított ismereteket, fogalmi összefüggéseket és érvelési módokat, képes felismerni az esetlegesen jelenlevő erkölcsi dilemmákat, indítékokat,
- a vizsgázó rendelkezik a tételkifejtéséhez szükséges szakszókincessel, logikus érveléssel,
- képes érvelni saját véleménye mellett.

Az előadásmód (5 pont) értékelésének szempontjai:

- rendszerező és lényegkiemelő képesség,
- meggyőző érvelés,
- nyelvhelyesség, nyelvhelyesség.

A projektvédelem értékelésének szempontjai

A projektvédelem értékelésekor az alábbi szempontokat kell figyelembe venni és a 20 pont felosztásával kialakított részpontoszámokat, ez alapján kell felosztani:

Szempont	elérhető pontszám
a vizsga tartalmának és az egyéni munka konkrétumainak bemutatása	5 pont
a projektkészítés során szerzett egyéni tapasztalatok ismertetése	2 pont
szaknyelv, szakmai ismeretek alkalmazása	4 pont
vizsgabizottság által feltett kérdések megválaszolása	5 pont
témataratás, lényegkiemelés	2 pont
a felelet felépítettsége, nyelvhelyesség	2 pont